

JOAN PERELLÓ PUIG. UN HOME DE CIÈNCIA XILÈ NASCUT A CATALUNYA

Iris Figuerola i Pujol

Unitat d'Història de la Farmàcia i Legislació farmacèutica
Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona

Paraules clau: *Farmàcia, química orgànica, Universitat de Concepción, Xile*

Joan Perelló Puig. A Chilean scientist born in Catalonia

Abstract: Born in Barcelona in 1904, J.Perelló studied pharmacy at the University of Concepción in Chile from 1921 to 1924. He worked with Professor Mahuzier in setting the Laboratory of Applied and Technological Analysis in the Faculty of Pharmacy in 1926. He began his teaching career as a Lecturer in Physical Chemistry in 1928. He was appointed Professor in the faculty's Institute of Organic Chemistry, which he presided between 1945 and 1959. He founded and presided the Central Institute of General and inorganic Chemistry at the university of Concepción. He was Secretary and Dean of the Faculty of Pharmacy Between 1942 and 1956, and second vice rector of the university.

Key words: *Pharmacy, organic chemistry, University of Concepción, Chile*

Al vestibul central de la Facultat de Química i Farmàcia de la Universitat de Concepción, al Sud de Xile, hom troba el bust de bronze de Joan Perelló Puig (Barcelona, 1904) (Curriculum), en homenatge al que fou alumne, professor, director i degà de la Facultat i que culminà la seva carrera universitària com a vice-rector de la Universitat de Concepción.

Des de la seva independència de la corona espanyola, Xile ha estat, per tradició, terra de refugi per a milers de ciutadans d'arreu del món. Exiliats polítics o fugits de la misèria i manca d'expectatives de l'època, molts catalans foren acollits amb extraordinària generositat pel país andí. No és rar trobar en la Història xilena cognoms d'origen català. En aquest sentit, en són un bon exemple figures com les dels que foren presidents de la República: Manuel Montt, Jorge Montt, Pedro Montt (Blanco, 1975: 189) o Arturo Prat l'heroi xilè de l'anomenada "guerra del Pacífico" (1879-1883) (Enciclopèdia Universal, 1908-1930: XVII, 349).

Desconeixem les veritables motivacions que impulsaren la família Perelló Puig (1) a abandonar Catalunya. Sabem que l'any 1907 arriben al país del Pacífic amb el seu fill

Joan i trien per a viure la ciutat de Concepción , a centenars de quilòmetres al sud de Santiago, la capital, focus d'atracció de la majoria dels immigrants.

Un cop aposentada a la ciutat del Bio Bio, la família Perelló sabé aprofitar per als seus fills les enormes possibilitats que ofería el sistema educatiu xilè, inspirat en els ideals liberals del segle XIX.

Joan Perelló i els seus germans –José, Pedro, Teresa i Leopoldo– es formaren en escoles i instituts de titularitat pública: les *Escuelas Públicas* pels ensenyaments primaris i els *Liceos Fiscales* per a l'educació primària i secundària.

Començà la seva educació en l'"Escuela Pública" número 19 de Concepción i la continuà en aquest centre fins l'any 1912 en què la família es trasllada a viure a Los Angeles, on Joan Perelló completa els estudis primaris i els secundaris o *humanidades* en el *Liceo Fiscal* de Los Angeles entre 1913 i 1920.

En acabar el batxillerat, Perelló ingressà l'any 1921 a la *Escuela* de Farmàcia de la Universitat de Concepción on acabà la llicenciatura l'any 1924.

D'esperit inquiet, en els seus anys d'alumne de la Facultat, Perelló destacà com a dirigent estudiantil i, l'any 1923, fou elegit president del *Centro de Alumnos* de Farmàcia.

Figura 1. Joan Perelló Puig

Activitat docent

Perelló s'interessà molt aviat per la docència i el trobem, en els darrers cursos de la carrera, actuant com a ajudant de Química Analítica i de Química Orgànica (1923 i 1924) de la Facultat de Farmàcia, activitat que determinaria l'orientació futura de la seva carrera professional.

Conscient de les mancances del curriculum de Farmàcia, Perelló prosseguí la seva formació amb estudis de post grau, perfeccionant-se en Biologia General i Anatomia Humana, Bioquímica (Facultat de Medicina, 1924) i Química Aplicada disciplines, totes elles, que no figuraven en els programes de llicenciatura de les Facultats de Farmàcia xilenes de l'època.

Finalitzats els cursos de post grau, Perelló és nomenat cap de treballs pràctics de Química Orgànica, amb docència a Farmàcia i Enginyeria Química i cap de treballs pràctics de Química Biològica de la Facultat de Medicina (1925).

Molt aviat Perelló és designat cap de treballs pràctics del laboratori de Química Analítica i del de "Análisis Aplicado y Tecnológico" de la Facultat de Farmàcia (1926), on va col·laborar, de forma molt estreta, amb el professor J.E. Mahuzier. La cooperació fou prou important; el laboratori, un dels primers del seu tipus creat a Xile, fou planificat i posat a punt per Mahuzier i Perelló, i estava destinat a donar suport teòric i assessoria tècnica a la indústria minera i metal·lúrgica que es desenvolupava en la zona de Concepción (Obra). Paral·lelament, Perelló fou cap de treballs pràctics de química orgànica de la Facultat de Medicina.

Perelló consolidà la seva posició docent en ingressar com a professor titular de Química Física a la Facultat d'Odontologia (1928), pas definitiu en el camí d'una llarga i lluitada carrera acadèmica.

Cal esmentar dues fites importants en la vida acadèmica de Perelló: la primera és assolida l'any 1942 quan és nomenat catedràtic del *Instituto de Química Orgànica* de la Facultat de Farmàcia, institut que presidí durant 14 anys (1945 - 1959). Fou precisament en l'ensenyament i en la recerca en química orgànica on Perelló abocà tot el seu entusiasme i dedicació, fet que es traduí en una sèrie de publicacions i direccions de tesi (Obra).

L'altra fita aconseguida fou l'haver fundat i organitzat el *Instituto Central de Química General e Inorgànica* del qual fou primer director (1952-1955), institut responsable de la docència d'aquestes disciplines a les Facultats de Medicina, Farmàcia i Odontologia de la Universitat de Concepción (1952 - 1955).

Política universitària

La intensa activitat docent de Perelló va complementar-la amb una notable participació en les tasques d'organització i govern de la Universitat.

En aquesta faceta de la seva vida universitària cal destacar els anys que actuà com a secretari de la Facultat (1942 a 1946), càrrec que abandonà quan fou elegit Degà de Farmàcia i, com a tal, exercí al llarg de cinc períodes consecutius (1946 a 1956), funcions que portà conjuntament amb les de Director del mateix centre.

En els seus anys de Degà, Perelló sabé imprimir a la Facultat un notable impuls modernitzador: "*se dota a los distintos Departamentos de instrumental moderno; de personal docente joven y en número suficiente y se inicia la salida de este personal a centros científicos extranjeros*" (Obra).

Perelló culmina aquesta vessant de la seva carrera quan és elegit vice-rector segon de la Universitat de Concepción (1959) pel *Consejo Universitario*.

La jubilació no fou obstacle i l'activitat professional de Perelló no minvà. Continua les tasques extrauniversitàries de president del *Colegio de Químicos Farmacéuticos* de Concepción, de la *Sociedad Chilena de Química* i del *Rotary Club* de Concepción.

Afable, dinàmic, de cultura àmplia i de paraula fàcil, els companys i ex-alumnes de Perelló el recorden com a gran fumador: "*encendia cigarrillos uno tras otro. Si hasta pensábamos que de ellos extraía su energía increíble*" (Perelló).

Home senzill i molt sociable, Perelló intervingué brillantment en la vida social i cultural d'aquella ciutat que ja havia fet seva. Va pertànyer a nombroses institucions docents, científiques, professionals i culturals de Xile i d'altres països —Perú, Cuba, Veneçuela, E.U.A., Mèxic, Equador, Espanya—.

Membre d'honor de Congressos científics de Farmàcia i de Química, com a professional de la farmàcia rebé el premi R. Squibb (1961) atorgat per la *Federación Panamericana de Farmacia* i l'any 1963 ingressava, com a membre corresponent, a la *Real Academia de Farmacia* de Madrid.

Destacat francmaçó, Perelló demostrà activament la seva simpatia per a la República espanyola i pels exiliats del 39; per aquest motiu fou condecorat pel govern espanyol a l'exili amb la *Orden de la Liberación* en grau de Cavaller.

Concepción volgué donar a un dels carrers de la ciutat el nom de *Farmacéutico Juan Perelló*, un home de ciència xilè que, segons aquells qui el conegueren "*conservó en su corazón...su ancestro catalán que recordaba con no disimulado orgullo*" (Obra).

Notes bibliogràfiques

L'estudi ha estat possible gràcies a la documentació proporcionada per Sònia Perelló, filla de J. Perelló Puig. Els documents, anònims, són els següents: "*Curriculum vitae, Profesor Químico - Farmacéutico Juan Perelló Puig.*" ; "*Don Juan Perelló Puig, Farmacéutico de la mejor estirpe*"; "*Su obra docente y científica. Curriculum*".

Bibliografia

BLANCO, G. (1975), *Contando Chile*. Santiago, Ed. Andrés Bello
 ENCICLOPEDIA UNIVERSAL ILUSTRADA, (1908-1930). 1a. ed., Barcelona, Espasa.